

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๗

รากแก้วของศาสนา

ไม้ต้นไหนกุดด้วนเข้าเสียอย่างเดียว ไม้ต้นนั้นเริ่มขาดความสมบูรณ์และนับวันจะตายลงโดยลำดับ จนกระทั่งตายไปได้โดยไม่ต้องสงสัย สัจธรรมก็เช่นเดียวกัน เป็นหลักยืนตัวต่อความจริงทั้งหลาย ไม่มีอะไรที่จะจริงยิ่งกว่าสัจธรรมทั้งสิ้น ไม่ว่าส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียด รวมลงในสัจธรรมทั้งสิ้นทั้งนั้น ถ้าบกพร่องในสัจธรรมทั้งสิ้นแล้วก็แสดงว่า ผู้นั้นมีความบกพร่องในการปฏิบัติ ในการนับถือพระพุทธศาสนา

สำหรับคนบกพร่องในศาสนานั้นมีอยู่มากมาย แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อในสัจธรรมหรือสัจธรรมที่ประกาศสอนไว้นี้ยังคงอยู่ทั้งสี่ริยสัจแล้ว ก็ชื่อว่าศาสนายังคงเส้นคงวา สามารถที่จะนำผู้ดำเนินให้ถึงจุดหมายปลายทางได้โดยไม่ต้องสงสัย เช่น คำว่าทุกข์เป็นสิ่งที่พึงกำหนดรู้ รู้เพื่อเห็นโทษของมันนั่นเอง ไม่ใช่รู้เพื่อหลง เพื่อผลิตเพื่อเพลินเพื่อลืมนื้อลืมนิ้ว ใครจะไปมีความยิ้มแย้มแจ่มใสในความทุกข์ ปกติธรรมดาที่เป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว ผู้ปฏิบัติยังจะไปหัวทลายต่อความทุกข์ ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อความทุกข์มีอย่างเธอ นอกจากจะพิจารณาให้เห็นโทษของความทุกข์

สิ่งที่ เป็นภัยต่อโลกทุกวันนี้คืออะไรถ้าไม่ใช่ทุกข์ สุขเคยเป็นภัยต่อผู้ใดเมื่อไรไม่เคยมี แต่ความทุกข์นี้มีมากมีน้อย จะเป็นส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียด นับทั้งส่วนร่างกายและจิตใจล้วนเป็นภัยทั้งนั้น เป็นความทรมานอย่างมาก ฟังแต่ท่านแปลตามศัพท์ ทุกข์ แปลว่า ทนไม่ได้ นั่นฟังซิ พอทุกข์เกิดขึ้นจะทนไม่ได้ นั่งสงบอยู่ที่ตัวไหวใจไหวไปเลย นั่น ท่านแปลตรงตามศัพท์จริง ๆ ใครเป็นขึ้นมาคนนั้นทนไม่ได้ ต้องขยับเขยื้อนต้องดิ้นต้องติด ต้องเสาะแสวงหาสิ่งมาเยียวยาแก้ไข

จากนั้นท่านก็แปลออกไปอีกว่าชาติปี ทุกขชา ชราปี ทุกขชา มรณมุปี ทุกข์ ชาติความเกิดก็เป็นทุกข์ ทำให้เป็นเช่นเดียวกันกับทุกข์ที่ท่านพูดไว้กลาง ๆ ว่าทนไม่ได้ เข้าไปแทรกอยู่ในชาติความเกิดก็ต้องดิ้นรนกระวนกระวายเพราะทนไม่ได้ อยู่ในความแก่ก็กระเสือกกระสนกระวนกระวายเพราะทนไม่ได้ พยาธิความเจ็บไข้ได้ป่วย ก็กระเสือกกระสนกระวนกระวายเพราะทนไม่ได้ เวลาตายก็เช่นเดียวกัน จนกระทั่งสุดความสามารถเพราะทนไม่ได้ถึงกับต้องตายไป นี่เป็นสิ่งที่สัตว์พึงปรารถนาแล้วเธอ

ธรรมของพระพุทธเจ้าประกาศกังวานมานานแล้ว เรื่องทุกข์ที่เป็นภัยต่อโลก ไม่มีอะไรเป็นภัยยิ่งกว่าทุกข์ พาให้เกิดก็คือกิเลสซึ่งเป็นสาเหตุก่อทุกข์นี้แล เกิดขึ้นมากี่ชาติปี ทุกขชา แล้วก็ ชราปี ทุกขชา มรณมุปี ทุกข์ มีแต่ทุกข์ยาวเหยียดไปตลอดสาย จนกระทั่งถึงตายไปก็ยังไม่พ้นจากทุกข์ หมดอรรถภาพนี้แล้วเชื้อของทุกข์ยังมีอยู่ภายในจิต

จะต้องไปก่อภพกำเนิดเกิดขึ้นมาแบกหามทุกข์อีกร้าไป หากจุดหมายปลายทางไม่ได้ตลอดกาลไหน ๆ ถ้าไม่มีสังขารมฝ่ายมรรคเข้าไปแก้ไปถอดไปถอน เพื่อตัดทอนวิภวณให้น้อยเข้ามา จนกระทั่งถึงสิ้นไปโดยสิ้นเชิงแล้ว ผู้นั้นไม่ต้องบอกทุกข์สิ้นไปเอง เพราะสาเหตุแห่งทุกข์ได้แก่สมุทัย ได้ถูกสังหารแล้วด้วยมรรคมี สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรเป็นสำคัญ

นี่ละคำว่าสังขารมเป็นของจริงจริงอย่างนี้ ทุกข์ไม่เคยแปรเป็นอย่างอื่น ไม่เคยให้คุณต่อผู้ใด ทุกข์ต้องเป็นทุกข์วันยังค่ำ ใครโดนเข้าทนไม่ได้ทั้งนั้น จึง ทุกข์ แปลว่าทนไม่ได้ ตามหลักธรรมชาติของทุกข์คือทนไม่ได้ ทุกข์จะอยู่โดยลำพังไม่เคยมี ต้องมีสิ่งที่เกี่ยวข้องอาศัย เช่น อาศัยร่างของสัตว์ จิตใจของสัตว์ จึงทำให้กายและใจของสัตว์ทนไม่ได้ นี่ละจริงอย่างนี้ศาสนา

สิ่งที่เป็นภัยพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ว่าเป็นภัยจริง ๆ ไม่ได้เป็นความหลอกลวง ไม่ได้ผิดแปลกจากสิ่งที่ตรัสไว้แม้แต่น้อย เพียงแค่ ทุกข์ อริยสัจจ์ เป็นของจริงล้วน ๆ คือเป็นทุกข์แท้ไม่เป็นอื่น สิ่งที่เป็นคุณก็ทรงแสดงว่าเป็นคุณ เพราะทรงสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้มาแล้วอย่างโชกโชกน ถึงได้ผ่านพ้นมาเป็นศาสดาเอกสอนโลกได้ ต้องนำสิ่งที่ทรงรู้ทรงเห็น ทั้งที่เป็นโทษเป็นภัยและเป็นคุณนั้น แลออกมาสั่งสอนโลก จึงสั่งสอนด้วยความถูกต้องแม่นยำ ไม่มีผิดพลาดคลาดเคลื่อนแม้แต่น้อย

สมุทัย อริยสัจจ์ เคลื่อนตัวออกมาเมื่อไรเป็นก่อเรื่องก่อราวทั้งนั้น ไม่มีที่จะก่อความดีความดีให้สัตว์โลกได้รับความสุขความสบาย ได้รับความรื่นเริงบันเทิงที่จะเป็นไปเพื่อความสุขอันดีงาม มีแต่รื่นเริงลงไปเพื่อความโศกเศร้าเหงาหงอยเท่านั้น เพราะเป็นเครื่องล่อ เช่นเดียวกับเหยื่อที่อยู่ปลายเบ็ดล่อปลาตัวโง่เท่านั้น เมื่อติดเบ็ดเข้าไปแล้วเหยื่อก็หาความหมายไม่ได้

นี่ความรื่นเริงบันเทิงของสัตว์โลกซึ่งเท่ากับเหยื่อนั้นก็หาความหมายไม่ได้ เมื่อเจอเบ็ดคือกองทุกข์เข้าไป เพราะอันนี้เป็นฉาก เหยื่อเป็นฉากหน้า เบ็ดเป็นฉากหลัง มันอยู่ข้างหลังนั้น สมุทัยนี้ทำความทุกข์ความทรมานให้แก่โลกมาทุกหย่อมหญ้าทุกตัว สัตว์ ไม่มีสัตว์ตัวใดที่จะผ่านพ้นสมุทัยคือกิเลสประเภทเหล่านี้ไปได้เลย ต้องถูกสิ่งเหล่านี้ธรรมชาติเหล่านี้เป็นผู้หลุมเป็นผู้พัดผู้ผัน เป็นผู้บีบบี้สไฟ หนุนกันไปเพื่อให้เกิดทุกข์ขึ้นมาทั้งนั้น นี่เป็นหลักธรรมชาติของมัน ถ้าแก้ไม่ได้จะเป็นอย่างนี้ตลอดไป

ใครจะเชื่อว่าทุกข์ไม่มี ภพชาติไม่มี บาปไม่มี บุญไม่มีก็ตาม หลักธรรมชาติอันนี้ก็คือสร้างทุกข์สร้างภพสร้างชาติมันแล ไม่ได้สร้างความสิ้นภพสิ้นชาติ ไม่ได้สร้างความหลุดพ้นจากทุกข์เพราะอำนาจของมันแม้แต่น้อยมาแต่กาลไหน ๆ นี่ก็เป็นความจริงอัน

หนึ่งเรียก สมุทัย อริยสัจ สมุทัยเป็นของจริงอย่างนี้ เคยนำสัตว์โลก หมุนสัตว์โลก ผลักสัตว์โลกให้หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงในภพน้อยภพใหญ่ ก็กัปก็กัลป์เป็นมาอย่างนี้ไม่มีจบไม่มีสิ้น ถ้าไม่มีมรรคสัจคือความดีเข้าไปแก้ไขอย่างเดียวนั้นจะเป็นอย่างนี้ตลอดไป

ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม สัตว์โลกที่จมอยู่ในนี้ก็เพราะความเชื่อมั่น มันถึงได้ หมุนสัตว์โลกให้จมอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ ในสามภพนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์โลกทั้งนั้น ไม่ได้เป็นที่อยู่ของท่านผู้สิ้นกิเลสอาสวะแล้วแม้แต่รายเดียวเลย นี่ความจริงของธรรมชาตินี้ พาสัตว์โลกให้จมอยู่ในสามภพนี้แหละ สามแดนโลกธาตุนี้ สามภพสามภูมินี้ นี่ก็เป็นความจริงอันหนึ่ง

นิโรธคือความดับสนิท นั้นเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากความดีงามทั้งหลายได้แก่ มรรคสัจ มี สมุมาทิภูริ สุมมาสกุบโป สุมมาวาจา สุมมากมฺมุโต จนกระทั่ง สมมาสมาธิ การทำคุณงามความดีประการใดก็ตาม ซึ่งเกี่ยวโยงกันกับมรรค ๘ สงเคราะห์เข้าในมรรคนี้หมด เพราะกึ่งก้านแขนงก็ออกไปจากไม้ต้นนี้ คือ มรรค ๘ นี้แหละเป็นเครื่องสังหารกิเลสตัวเป็นภัยตัวเป็นข้าศึก ตัวกอบโกยทุกข์ขึ้นมาเผาผลาญสัตว์ทั้งหลาย และตัวผลักสัตว์ทั้งหลายให้เกิดในภพน้อยภพใหญ่ไม่มีจบสิ้นลงไปได้เลยก็คือมรรค สรูปลงแล้วคือ ศีล สมาธิ ปัญญา นี่ละเป็นเครื่องสังหาร

ตั้งแต่เริ่มแรกเราพูดถึงทางด้านปฏิบัติ เริ่มแรกแห่งการฝึกการทรมาน ได้แก่ การนั่งสมาธิภาวนา นี่คือการเข้าห้าห้ากับกิเลส เพราะกิเลสมันจะหมุนจิตอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับฟุตบอลที่ถูกเตะกลิ้งไปกลิ้งมาอยู่เช่นนั้น แล้วพยายามหักห้ามจิตไม่ให้หมุน เพราะกิเลสพาให้จิตหมุน ไม่ใช่ชั้นธรรมดาหมุน ชั้นธรรมดาคือชั้นธลวัน ๆ ดังชั้นธรรมอรหัตต์ นั้นไม่มีความหมายอะไรที่จะให้เกิดภพเกิดชาติ นี่ต่างกัน แต่ชั้นที่เป็นสมุทัย เช่น สังขารชั้นธ สัญญาชั้นธ วิญญาณชั้นธ อันนี้ล้วนแล้วแต่เป็นสมุทัย เวทนาชั้นธก็ออกจากสมุทัยมาเป็นทุกข์

เวลาฝึกหัดภาวนาให้พยายามระงับชั้นธที่เป็นตัวสมุทัยนี้ไว้ แล้วเอาชั้นธที่เป็นมรรคขึ้นมาแทนที่ เช่น เราบริกรรมภาวนาธรรมบทใดก็ตาม นั้นแหละคือให้ชั้นธทำงานโดยธรรม ไม่ได้ทำงานด้วยอำนาจของสมุทัยพาให้ทำ จึงต้องได้ห้าห้ากัน ภาวนาอย่างเอาเป็นเอาตาย มีสติตั้งตั้งมั่นอยู่ในคำบริกรรมภาวนาของตน จนกระทั่งจิตสงบได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเป็นธรรม นี่คือการต่อสู้สมุทัยให้ระงับตัว ให้อ่อนกำลังลงไปเพื่อจิตจะได้รับความสงบ

เมื่อจิตมีความสงบแล้วจะเป็นพลังขึ้นมา ความเชื่อก็มี เชื่อในผลที่ตนได้รับความสงบจากความปราศจากสมุทัยรบกวน และจากธรรมที่เป็นเครื่องสนับสนุนให้เกิด

ความสงบ ได้แก่คำบริกรรมภาวนา ความเพียรก็เพิ่มขึ้น คือศรัทธาความเชื่อมั่นในผลที่ปรากฏเป็นความสงบเย็น ทำให้เกิดความพอใจในอันที่จะทำหน้าที่ของตน ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นชื่อว่าธรรม เป็นกำลังรวมตัวเข้ามาหาจุดแห่งความเพียร ที่จะทำให้งีกว่านั้น ให้สงบมากกว่านั้น นี้เรียกว่ามรรค จนจิตมีความสงบได้ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยสงบเลย

จากนั้นก็เร่งความเพียร ทางด้านปัญญา ก็ออกพิจารณาใคร่ครวญดู เพราะจิตมีพลัง จิตสงบตัวย่อมอิมัตถ์ ย่อมไม่ฟุ้งเฟ้อ ย่อมไม่ฟุ้งซ่านเป็นความรำคาญขึ้นมาในใจ แล้วนำปัญญาออกพิจารณาตามความสัตย์ความจริงที่มีอยู่ ทุกชั้นทุกอันในร่างกายของเราหรือในชั้นของเรา ซึ่งมิแต่ความจริงล้วน ๆ ให้ปัญญาได้ยังเข้าสู่ความจริงอันนั้น เพื่อจะลบล้างความจอมปลอมที่ถูกเสกสรรปั้นยอมมาจากกิเลส ว่านั่นเป็นเรานี้เป็นของเรา นั่นเป็นของสวयนี้ เป็นของงามเป็นต้น ให้ลงอยู่ในหลักธรรมชาติ เช่น ผม ลักแต่ว่าผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ลักแต่ว่าแต่ละอย่าง ๆ เท่านั้น ไม่ปรากฏว่าเป็นของสวยของงามแต่อย่างใด

นอกจากนั้นยังคลี่คลายเข้าไปจนถึงความปฏิกูลโสโครกของมัน ผมมันสะอาดที่ตรงไหน ตัวของมันก็เป็นธรรมชาติที่สกปรก หรือเป็นธรรมชาติที่ปฏิกูลอยู่แล้ว ที่เกิดขึ้นในสถานที่เช่นไร สถานที่เกิดก็เป็นสถานที่ปฏิกูลโสโครก ที่อยู่ที่โสโครก ขน เล็บ ฟัน มีแต่ธรรมชาติที่สกปรกโสโครกด้วยกันและอยู่ด้วยกัน เต็มไปด้วยกองปฏิกูลโสโครกหมดทั้งร่างนี้ทั้งภายนอกภายใน นี่คือความจริงที่เป็นอยู่ในร่างกายของคนของสัตว์ทุกร่างเป็นเช่นนี้

ปัญญาหยั่งทราบลงไปตามหลักความจริง ไม่ให้คลาดเคลื่อนไปจากนี้ โดยถูกหลอกของกิเลสไปว่าเป็นของสวยของงาม ที่มาปักเสียบเอาไว้อย่างจอมปลอม ทีนี้พิจารณาจนเห็นความจริงของสิ่งเหล่านี้ ควรจะแยกจะแยะออกไป ชยับขยายออกไปให้เป็นกอง อนิจจัง แปรสภาพในร่างกายนี้ก็ให้เห็นด้วยปัญญา สิ่งนั้นแปรลงไปสิ่งนี้แปรลงไป คำว่า ทุกข์ ก็ไม่ต้องพูดแหวะ เพียงนั่งภาวนาอยู่เวลานั้นมันก็บีบบังคับอยู่แล้วเห็นชัด ๆ

อนตตา เมื่อรวมความลงแล้ว สิ่งเหล่านี้อะไรที่มาประกาศตนว่าเป็นเราเป็นของเรา ให้เราผู้ที่เชื่อมั่นว่าเป็นเราเป็นของเรานั้นได้เชื่อถือมั่นว่าเป็นความจริง มันไม่มีอะไร มีเป็นสภาวะธรรม ๆ แต่ละอย่าง ๆ ซึ่งทรงความจริงตามหลักธรรมชาติของตนไว้เท่านั้น และประชุมรวมกันอยู่เป็นก้อนอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยจิตเป็นผู้รับผิดชอบและเป็นตัวอุปาทาน ประสานงานทั้งหลายเหล่านี้ให้ได้ทำหน้าที่ของตน ตามอวัยวะหรือส่วนต่าง ๆ ของประสาทและร่างกายทุกส่วน อย่างไรก็ตามไม่พ้นความยึดมั่นถือมั่นที่เต็มไปด้วยอยู่ในธาตุในชั้นอันนี้ นี่มันก็มีเท่านั้น ปัญญาหยั่งทราบลงไป

การพิจารณาให้พิจารณาแล้วพิจารณาเล่าซ้ำ ๆ ซาก ๆ ถืออันนี้เป็นทางเดิน ถืออันนี้เป็นงานเป็นการ ในขณะที่พิจารณาทางด้านปัญญาไม่ต้องสนใจกับเรื่องสมาธิ ว่ามีมากมีน้อยหรือไม่มี เพราะเราพิจารณาสัจธรรมด้วยกัน เป็นสัจธรรมด้วยกัน สมาธิก็เป็นสัจธรรมประเภทหนึ่ง ต่างวาระกันที่จะต้องทำ ไม่เป็นสัจธรรมทางด้านปัญญา เมื่อพิจารณาแล้วพิจารณาเล่าย่อมจะทราบในวาระใดวาระหนึ่งไม่สงสัย แหวงหลายครั้งหลายหน เจาะหลายครั้งหลายหน ย่อมทะลุถึงความจริงได้

แม้บ่อยก็ตาม จะเป็นเรื่องใหญ่โตคือเป็นความสัตย์ความจริง เป็นสักขีพยานขึ้นมาให้เราเห็นด้วยปัญญาของเราเอง ไม่ใช่ปัญญาความสำคัญมั่นหมายที่จำมาจากครูจากอาจารย์ แต่เป็นปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงในความจริงนี้ด้วยตัวเอง แม้บ่อยก็ตามก็เป็นเรื่องใหญ่โตมากภายในจิตใจของเรา ทำให้จิตใจตื่นเต้น เกิดความสลัดสังเวทในสิ่งที่ตนแบกตนหามอยู่ ด้วยความเป็นของปฏิกุศลโสโครกนี้มานาน เพิ่งจะได้พบได้เห็นกันวันนี้ ได้รู้กันวันนี้ แล้วก็มีความตั้งใจมากมาทีเดียว ในขณะที่รู้ที่เห็นสิ่งเหล่านี้ตามความจริงแม้ขณะหนึ่งก็ตาม จิตใจจะเบาหาที่เทียบไม่ได้ แม้พิจารณาร่างกายอยู่ก็ตาม ในขณะนั้นร่างกายเป็นเหมือนไม่มี ทั้งที่พิจารณาร่างกายตัวเองนั้นแล เพราะจิตเพลินอยู่กับอาการต่าง ๆ ของร่างกายในภาพที่ตนกำลังพิจารณานั้น ร่างกายส่วนหยาบนี้เลยหายไปเสียบเหมือนไม่มี นั่น การพิจารณา

ถึงวาระที่จะให้เข้าสู่ความสงบ ก็ไม่ต้องไปกังวลกับทางด้านปัญญาว่าจะคิดอย่างนั้นจะพิจารณาอย่างนี้ ให้ตั้งหน้าตั้งตาทำหน้าที่เพื่อความสงบโดยบทรธรรมของตน หรือโดยวิธีใดก็ตาม ผู้ชำนาญแล้วย่อมไม่เกี่ยวกับบทรธรรม พอกำหนดนี้จิตจะสงบลงได้ทันทีทันใด นี้ไม่สงสัย แต่จิตที่ยังไม่ได้ที่ได้อัน ยังไม่ชำนาญในทางสมาธิภาวนาย่อมจะต้องอาศัยคำบริกรรมเป็นเครื่องกำกับ นอกจากนั้นยังมีถ้อยคำต่างกัน ถ้าจิตมันยังจะเย็บ ๆ จะคอยออกนอกกลุ่มนอกทางอยู่แล้ว คำบริกรรมก็ให้เข้าไปยับเข้าไปความตั้งใจตั้งใจเข้าไปเรื่อย ๆ ตั้งอยู่ในหน้าที่อันเดียวเหมือนกับโลกธาตุนี้ไม่มีอะไรเลย

ความอยากคิดนั้นคิดนี้มันจะอยากขึ้นที่ใจ มันจะผลักจะดันออกมาให้เกิดความกระเพื่อมในความคิดความปรุงต่าง ๆ ถ้าใจได้จ่อลงไปในจุดแห่งความรู้้นั้นแล้วจะเห็นความกระเพื่อม จะเห็นความดันของสังขารที่จะปรุงออกมา สัญญาจะหมายออกมาโดยไม่ต้องสงสัยเช่นเดียวกัน นอกจากเราจะตื่นเงามันไป พอมันผลักดันออกมาแล้วก็ปล่อยให้มันผลักดันออกไป ก็ตื่นเงาคือภาพของมันที่หลอกเรื่อนั้นเรื่องนี้ รูปนั้นรูปนี้ไปแหละ ออกไปข้างนอกแล้ว

มันออกไปจากใจไม่ได้ออกไปจากไหน เมื่อใจไม่ให้มันคิด ใจรู้อยู่กับใจแล้ว ย่อมไม่มีเรื่อง เรื่องภาพนั้นภาพนี้ก็ไม่มี เรื่องนั้นเรื่องนี้ก็ไม่มี เรื่องหญิงเรื่องชาย เรื่อง

ได้เรื่องเสีย เรื่องเศร้าโศกเสียใจเพลิดเพลินรื่นเรริงก็ไม่มี เพราะไม่มีผู้หลอกออกไปให้เป็นเช่นนั้น มันสังขาร สัญญาหลอกต่างหาก ให้เราตื่นภาพของตัวเองอยู่ทั้งวันทั้งคืนไม่มีวันอิมพอ ไม่มีคำว่าเป็นภาพอดีตมากี่วันก็ปีก็เดือน นี่เป็นเรื่องราวของอนาคตซึ่งยังไม่มาถึง ไม่เคยคิดไม่เคยคำนึง เพราะมันวาดภาพออกมาในวงปัจจุบันของกิเลสมาหลอกเราอย่างสด ๆ ร้อน ๆ ก็ตื่นเงาของมันไปเรื่อย ๆ นี่ถ้าไม่กำหนดดูตรงจุดที่มันกระเพื่อมแล้ว มันจะเป็นภาพออกมาหลอกเจ้าของ เลยลืมนึกผู้รู้เสีย ก็เลยเพลิดไปตามอาการของมัน สมาริก็เหลวไหลไปเลย

เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้คำบริกรรมให้ถึยิบลงไปจนจิตสงบได้ ให้มันทำงานอยู่กับคำบริกรรม ให้มันปรุงอยู่กับคำบริกรรม เพราะความปรุงอันนี้เป็นมรรค ความปรุงของสิ่งหลอกลงเหล่านั่นเป็นสมุทัย เราแยกจิตออกมาให้ปรุงในทางมรรค ได้แก่บทธรรมนี่ ให้อยู่ในนี้จิตย่อมสงบได้ อุบายวิธีเปลี่ยนแปลงการทำความเพียรของตนแล้วแต่ผู้บำเพ็ญจะเห็นสมควร ควรเดิน ควรยืน ควรนั่ง ควรนอนด้วยวิธีการใดในทางความเพียร ให้เป็นที่ถนัดของตัวเอง ส่วนมากก็อิริยาบถสองคือนั่งและเดิน ยืนก็มีเป็นบางครั้งบางครั้ง นี่หลักของการทำจิตให้สงบทำเช่นนั้น

เวลาจะพักก็พัก เวลาตื่นขึ้นมาแล้วก็ให้ทำหน้าที่ของตัวเองเสมอ จิตใจย่อมจะสงบเยือกเย็นและจะมีความแยกกาย เพราะสมาริก็มีปัญญาก็มี ตามชั้นภูมิของสมาริและชั้นภูมิของปัญญาเป็นคู่เคียงกันไป ใจย่อมเย็นสบาย เมื่อกิเลสไม่ก่อความมากเสียเท่านั้นก็สบาย เพียงชั้นสมารินี้ก็เพลิดก็สบาย สงบเย็น มองดูอะไรก็รู้สึกว่าจะเยือกเย็นไม่ได้ปิดหูปิดตาอยู่อย่างแต่ก่อนที่ไม่มีสมาริ นี้ผิดกันตรงนี้

ยิ่งปัญญาได้ออกกว่านรู้สิ่งทั้งหลายจนกระทั่ง เอ้า พุดตามภูมิ มันครอบโลกธาตุไปเลย ปัญญากระจายไปหมด ถึงวาระที่จะออกแล้วห้ามไม่อยู่ เป็นหลักธรรมชาติของนิสัย หลักธรรมชาติของปัญญา ที่มีความสามารถกว้างแคบขนาดไหน จะประมวลเข้ามาสู่วงสังขารทั้งนั้น ให้อูแจ้งเห็นจริงโดยลำดับลำดับแล้วปล่อยวางกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งย่นเข้ามาสู่หลักใหญ่ได้แก่ร่างกาย ซึ่งรวมไปด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย แล้วรวมในธาตุ ๔ ชั้น ๕

ย่นเข้ามา แยกแยะดูให้เห็นชัดเจนด้วยปัญญา ซึ่งมีความแหลมคมเข้าโดยลำดับ ลำดา จนกระทั่งทราบชัดตามความเป็นจริงแล้ว ไม่เคยปล่อยก็ปล่อยเห็นอย่างชัดเจน ปล่อยให้เจ้าของรู้ให้เจ้าของเห็นอย่างชัดเจน เช่น อุปาทานในกาย เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงเต็มที่แล้วเอาไว้ไม่อยู่ บังคับไม่ได้ที่ว่าจะไม่ให้ปล่อย เพราะพิจารณาเพื่อรู้ การยึดการถือมั่นยึดเพราะความหลงตามความจอมปลอม จึงยึดความจอมปลอมว่าเป็นเราเป็นของเรา เมื่อเห็นจริงตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้แล้ว ย่อมจะปล่อยวางของจอมปลอม

เข้ามาตามหลักความจริง เพราะเราพิจารณาเพื่อความจริง ย่อมจะเห็นความจริงภายใน ตัวแล้วถอนตัวออกมา นี่หลักของการพิจารณา

เรื่องกาย เวทนา จิต ๓ อย่างนี้เกี่ยวโยงกัน จะพูดว่าให้พิจารณานั้นก่อน พิจารณานี้ที่หลังไม่ได้ในภาคปฏิบัติ เพราะมันสัมพันธ์สัมพันธ์กัน ผู้เข้าสู่ในวงธรรมทั้ง สามนี้ย่อมจะทราบตัวเอง เช่นเดียวกับนักมวยเขาต่อมวย ควรจะขึ้นเข้าขึ้นคอกขึ้นเท้า ขึ้นหมัด ระยะเวลาที่เหมาะสมนักมวยจะทำหน้าที่เอง นี่ก็เหมือนกัน จิตควรจะหมุนเข้าสู่ เวทนา หมุนเข้าสู่กาย หมุนเข้าสู่จิต ในระยะใดขณะใดนั้น เป็นความเหมาะสมของจิตที่จะแยกแยะหาความจริงใส่ตน จึงบอกไม่ได้ว่าให้พิจารณานั้นก่อนพิจารณานี้ที่หลัง แต่ส่วนมากก็กายคตาเป็นพื้นสำคัญ ส่วนมากพิจารณานี้ก่อน

ทั้ง ๆ ที่กำลังพิจารณานี้อยู่ เมื่อเวลาทุกขเวทนาเกิดขึ้น จิตมันหมุนไปหา ทุกขเวทนายก็ได้ เพราะเป็นวงสังขธรรมด้วยกัน แล้วที่นี้พิจารณาประสานกัน แยกแยะดู ให้เห็นสิ่งใดเป็นอะไร ๆ จนกระทั่งเข้าถึงจิตซึ่งเป็นตัวสำคัญมันหมาย สัญญามันออกมาจากจิตมาว่าอันนั้นเป็นทุกข์อันนี้เป็นทุกข์ ความจริงทุกข์ก็เป็นทุกข์อันหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้เป็นอะไร กายแต่ละส่วน ๆ ก็เป็นกายแต่ละส่วน ๆ แต่ละอาการของตนอยู่เท่านั้น ไม่ได้เป็นทุกข์ ไม่ได้เป็นเวทนานั้น หากจิตนี้เองเป็นผู้ไปสำคัญมันหมายคือสัญญา

เพราะเหตุไรถึงว่าจิตนี้ไปสำคัญ เพราะตัวอวิชชาตัวหลอกอยู่ภายในจิตมันย่อม จะหลอกออกไป ที่นี้เวลาพิจารณาเข้ามา ๆ เมื่อสมุทัยหดตัว อวิชชาหดตัวเข้าไปใน เวลานั้น เพราะถูกตัดข้างนอกเข้าไป ความสำคัญมันหมายอะไรแยกแยะดู ๆ จนกระทั่ง เข้าใจแล้วมันก็ไม่กล้าออกมาสำคัญมันหมาย สุดท้ายจิตก็จริง กายก็จริง เวทนาคือทุกข์ ก็จริง จิตก็จริงในขณะนั้น ต่างอันต่างจริงไม่ประสับประสานกัน ไม่คละเคล้ากันแล้วไม่ กระทบกัน นี่การพิจารณาภาคปฏิบัติเป็นอย่างนี้

จะว่าให้พิจารณาอันนั้นก่อนพิจารณาอันนี้ที่หลังพูดไม่ได้ แต่ภาคพื้นแห่งการ พิจารณาในขั้นเริ่มแรกนี้ ส่วนมากก็หนีกายไปไม่พ้นแหละ ต้องพิจารณากายดังที่กล่าว มาเบื้องต้นนั้น เมื่อจิตได้ถอยเข้ามาเป็นความจริงของตัวแล้วย่อมปล่อยวาง ทุกขเวทนาจะมีมากน้อยเพียงไรก็ไม่กระทบกระเทือนกัน นี่การพิจารณาเป็นเช่นนั้น และเกิดความอาภายไม่สะทกสะท้าน แม้ทุกข์ในกายนี้จะมีมากเพียงไรก็ไม่สะทก สะท้านไม่หวั่นไหว เพราะไม่กระทบกระเทือนจิต จิตย่อมเป็นจิตเต็มตัวแม้จะอยู่ในภูมิ ของอวิชชาครอบห้วอยู่ก็ตามเถอะ ย่อมเป็นเช่นนั้น

จนกระทั่งได้ฟังทลายตัวอวิชชาออกหมดโดยสิ้นเชิงแล้ว ปัญหาทั้งมวลก็หมด เรียนสังขธรรมจบตรงนั่นเอง เรียนสติปัฏฐาน ๔ จบ จบอยู่ที่จิต จบอยู่ที่อวิชชาบรรลัย หากอวิชชายังไม่พังสังขธรรมก็ยังไม่จบ พออวิชชาพังทลายลงจากใจเท่านั้น เรียก

ว่าเรียนสังฆกรรมจบ ทุกข์ก็เรียนจบ สมุทัยก็เรียนจบ มรรคก็เรียนจบ นิโรธก็เรียนจบ ผู้ที่รู้ว่าเรียนทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จบนั้นคือผู้บริสุทธิ์ นั้นไม่ใช่สังฆกรรม นอกไปจากวงสังฆกรรมซึ่งเป็นวงสมมุติแล้วโดยประการทั้งปวง

ทุกข์หาที่ไหนมาที่นี่ ทำไมจะไม่รู้เรื่องของจิตที่ถูกอวิชชามันจุดมันลากให้เกิดในภพน้อยใหญ่ ตั้งแต่รากฝอยของมันมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งเข้าถึงรากแก้วของมัน ตัดขาดสะบั้นลงมาหมดแล้ว ต้นไม้ต้นนี้จะไปเกิดที่ไหนอีก นั้น เห็นชัดเจนอย่างนั้น เค้าไม่เผาฝังไม่ฝัง ทั้งไว้อย่างนั้นมันก็ตาย พออริชาได้พังลงไปเท่านั้นไม่บอกว่าไปเกิดเสียก็ไม่เกิด บอกให้ไปเกิดเสียก็ไม่ไป เพราะสิ้นเชื้อแล้ว เชื้อของภพของชาติที่ให้สัตว์ทั้งหลายได้เกิดแก่เจ็บตายทุกถ้วนหน้ากันนี้ ก็คืออริชาตวงเดียวที่ครอบจิตเท่านั้นไม่มีอะไรเลย รู้เห็นอย่างประจักษ์ใจทีเดียว นี่นักปฏิบัติ จึงเรียกว่า สนุทธิโก เกิดเต็มภูมิ ยันได้เลย พุดได้เต็มปากถ้าจะพุด เพราะรู้ได้อย่างเต็มที่

มีกิเลสเท่านั้นพาให้สัตว์เกิด นั้น ไม่มีอะไรพาให้สัตว์เกิด พอธรมชาติซึ่งเป็นเชื้ออันสำคัญได้พังทลายลงไปแล้ว ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ เห็นอยู่กับตัว ไม่มีอะไรเป็นเครื่องสืบทอด เป็นเอกเทศของตัวเอง ระหว่างสมมุติกับวิมุตติแยกกัน ถ้าพุดเป็นสองโลกก็เป็นคนละโลกแล้ว ถ้าเป็นหินก็เป็นหินหักแล้วเอามาต่อกันได้ยังไง มาต่อมันก็ไม่เหมือนธรรมชาติของมัน เอามาต่อก็กว้าง ๆ ไว้เฉย ๆ มันไม่ติด เหมือนอย่างจิตกับขันธที่อยู่ด้วยกัน มันก็จ่อ ๆ กันอยู่เท่านั้นมันไม่ติด เป็นหลักธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์แล้วกับขันธ ที่ทำหน้าที่ต่อกันรับผิดชอบกันเพียงเท่านั้น ไม่ได้มากไปกว่านั้น และไม่มีอะไรมาบังคับ เหนือสิ่งบังคับทั้งหมดแล้ว นี่คือความจริงล้วน ๆ แห่งความบริสุทธิ์เป็นเช่นนี้

นี่ละท่านว่า ทุกข์ นตฺถิ อชาติสฺส ทุกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด ผู้ไม่เกิดก็คือผู้บริสุทธิ์จากเชื้อแห่งความเกิดโดยประการทั้งปวงแล้วเท่านั้น นอกนั้นเกิดทั้งเพ เกิดแล้วไม่ว่าตายทั้งเพจะว่าอะไร มันตายทั้งเพทุกข์ทั้งเพ นี่จึงได้อัจฉरย์พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาได้อย่างไร ไม่มีใครบอกใครสอนเลย อันนี้หนาแน่นยิ่งกว่าอะไรทั้งหมดในสามแดนโลกธาตุนี้ เป็นตัวมหาอำนาจครอบไว้หมดทุกดวงจิตของสัตว์ ไม่มีใครที่จะเล็ดลอดออกไปได้เลย แต่พระพุทธเจ้าโผล่ขึ้นมาได้อัจฉरย์ใหม่ โดยไม่มีใครแนะนำสั่งสอนเลย โผล่ขึ้นมาได้ด้วย สยัมภู ทรงรู้เองเห็นเองไม่มีใครแนะนำสั่งสอน

พวกเรายังแนะนำสั่งสอนกันแล้วกันเล่าแทบล้มแทบตาย ยังไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร ไม่พ้นที่กิเลสจะมาจุดมาลากเอาไปกิน กำลังทำลาบกำลังทำอะไรอยู่ กิเลสเอาไปกินเสียเจ้าของไม่ได้กิน กำลังปรับปรุงอรรถธรรมเพื่อจะได้อาศัย ถ้าภาษาโลก ๆ เราก็เรียกว่าเพื่อจะได้อยู่ได้กินโอชารส ก็ให้กิเลสคว่ำเอาไปกินเสีย มันไม่ได้เรื่อง ทำภาวนา

ทำได้ก็ให้มันเอาไปกินเสีย ๆ นี่ซิ ได้รับการแนะนำสั่งสอนอยู่ถึงขนาดนั้นก็ยังเป็นอย่างนี้ แล้วไม่อัศจรรย์พระพุทธรูปเจ้าจะอัศจรรย์อะไร

เอาที่นี้ความรู้ของพระพุทธรูปเจ้ากับความรู้ของสาวกต่างกันอย่างไร เพียงสาวกท่านก็อัศจรรย์ในท่านแล้ว จิตไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น-เห็น จิตไม่เคยเป็น-เป็น นั่น แล้วพระพุทธรูปเจ้าเป็นอย่างไรทำไมจะไม่รู้ไม่เห็น เมื่อเป็น อาโลโก อุตปาติ ขึ้นมาเต็มแล้ว จกขุ อุตปาติ ญาณ อุตปาติ ปญญา อุตปาติ วิชชา อุตปาติ อาโลโก อุตปาติ เต็มภูมิ เต็มพระทัยของพระพุทธรูปเจ้าแล้ว ทำไมจะไม่รู้ไม่เห็นสิ่งที่มีอยู่ในสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่งั้นจะทรงสอนโลกได้ถึงสามแดนโลกธาตุหรือ ไม่รู้ไม่เห็นสอนกันได้อย่างไร ไม่เห็นเทวดาสอนเทวดาได้อย่างไร ไม่เห็นอินทร์พรหมสอนอินทร์สอนพรหมได้อย่างไร ไม่เห็นเปรตเห็นสัตว์นรกจะสอนได้อย่างไร นำสิ่งเหล่านี้มาพูดได้อย่างไร

เพราะไม่ใช่ศาสดาองค์ต้นเดา ทรงรู้อะไรเห็นจริงทุกอย่าง ตั้งแต่สังขารที่ทรงรู้อะไรเห็นจริงยังมาประกาศกระเทือนโลกอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ ทำไมสิ่งเหล่านั้นจะเป็นของปลอมไป เพราะเป็นธรรมชาติของจริง เต็มไปด้วยความมีอยู่เป็นอยู่ของตนด้วยกันทั้งนั้นกับสังขาร ซึ่งมีประจำอยู่ในสัตว์และสังขารทั้งหลายนี้

บาปไม่มีอะไรเผาโลกอยู่เวลานี้ บุญไม่มีโลกทรงตัวได้อย่างไร คนดีมีได้อย่างไร เน้นนรกไม่มีสัตว์ทั้งหลายได้รับทุกข์ทรมานได้อย่างไร จะเป็นทุกข์ทรมานได้อย่างไร สวรรค์พรหมโลกไม่มี พระพุทธรูปเจ้าสอนเทวดาอินทร์พรหมได้อย่างไร พวกผู้ดาดีท่านไม่มีปัญหา นี่ พวกตาบอดไปเที่ยวลบล้าง แล้วก็สร้างปัญหาขึ้นมาเผาตัวเองโดยไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ก็คือพวกกิเลสครอบงำหัวใจนั่นเอง ท่านผู้พ้นจากกิเลสท่านไม่มีปัญหากับสิ่งเหล่านี้ นอกจากท่านเมตตาสงสารท่านทุเรศเท่านั้นเอง นี่ละที่พระพุทธรูปเจ้าทรงเมตตาโลกอย่างหาที่เปรียบหาประมาณไม่ได้ ก็เพราะความเห็นโทษอย่างถึงพระทัยในวัฏจักรวัฏจัต ที่พาหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงเพราะอำนาจของกิเลส

จึงต้องสอนลงให้ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงถึงความจริงทั้งฝ่ายโทษฝ่ายคุณ ด้วยพระเมตตาล้วน ๆ เรื่อยมา แม้จะปรินิพพานยังต้องประทานพระโอวาทไว้อีก พาดบันไดเอาไว้สะพานเอาไว้ ทำกุญแจหมายป้ายทางเอาไว้ เพื่อสัตว์โลกทั้งหลายผู้ที่มีอุปนิสัยอยู่ จะได้ตะเกียกตะกายไปตามพระองค์แล้วค่อยหลุดพ้น แม้ไม่ถึงที่สุดวิมุตติพระนิพพานก็พอผ่อนหนักเป็นเบา เพราะอำนาจแห่งความดีของตน และเพราะอำนาจแห่งหลักธรรมพระพุทธรูปเจ้าที่สัตว์โลกทั้งหลายได้เกาะ ก็ยิ่งดีกว่าถูกกิเลสจูดลากไปตลอดเวลานั้นเป็นไหน ๆ

ฉะนั้นขอให้ทุกท่านได้ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อย่าเห็นแก่ความท้อถอยอ่อนแอและความทุกข์ความลำบาก สิ่งเหล่านี้เราเคยมาอย่างจำเจ จนหาสิ่งที่จะเอามาเทียบ

มาเคียงมาวัดมาตวงกันไม่ได้แล้ว มันเต็มหัวใจด้วยกัน และเป็นตัวสร้างภพสร้างชาติ เป็นตัวพาให้เกิดแก่เจ็บตายไม่ใช่ตัวไหน ดินน้ำลมไฟมันก็เป็นสภาพของมันอยู่ยั้งงั้น แต่ผู้นี้เข้าไปแทรกไปลึงไปเกี่ยวไปข้องไปพัวพัน ดินน้ำลมไฟจึงได้กลายขึ้นมาเป็นภพ เป็นชาติ เป็นสัตว์เป็นบุคคลดังได้ให้ชื่อให้นาม

นอกจากนั้นยังยึดยังถือว่าเป็นเรานี้เป็นของเรา ทั้ง ๆ เป็นดินน้ำลมไฟเป็นธาตุต่าง ๆ ของมันก็ยังไม่อาย เพราะกิเลสไม่พาให้อาย ไม่มีอะไรจะหน้าด้านยิ่งกว่า กิเลสที่ด้านที่สุด คอยแทรกคอยแซงคอยลบล้างความจริงของจริงตลอดเวลา มันจะอายได้ยังไง เมื่อกิเลสได้ครอบหัวใจได้เข้ามาน้อย ย่อมทำให้เกิดความหน้าด้านขึ้นมา ในอรรถในธรรม ลบล้างธรรมได้

รู้สึกเหน้อยแล้ว เอาแล้วนะ เพียงเท่านั้นแหละ